

HANNE OVERGAARD MOGENSEN OG STEFFEN JÖHNCKE: Antropologien på arbejde. En grundbog om antropologisk kunnen. Frederiksberg: Samfundslitteratur. 225 sider. ISBN 9788759335536. Pris: 300 kr.

Denne bog er et af resultaterne fra forskningsprojektet The Practice of Anthropology. People and Ideas in Action (2016-2020) og er baseret på feltarbejde blandt antropologer i arbejde, hovedsageligt uden for den akademiske verden. Bogens hovedtema og omdrejningspunkt er, hvordan antropologer omsætter deres kunnen fra den akademiske verden til verden „udenfor“.

Formålet med bogen er at gøre status og reflektere over antropologers erfaringer med at omsætte antropologien og at gøre denne omsættelse til en mere eksplicit del af undervisningen i antropologi på landets universiteter. I den forbindelse stiller forfatterne en række spørgsmål, i forhold til hvori den antropologiske kunnen består, hvordan antropologisk metode og analyse praktiseres, hvordan antropologiens bidrag formidles, hvordan uddannelsesinstitutioner kan støtte færdiguddannede antropologer i anvendelse af antropologien på nye måder, og hvad man kan lære om fagets udvikling ved at undersøge de måder, det omsættes på (s. 11). Disse spørgsmål udfoldes gennem etnografisk feltarbejde i og analyse af antropologers arbejdspraksis, som bidrager til en eksplicitering af, hvad antropologer kan og gør. Bogen består af ni portrætter af antropologer og deres arbejdsliv samt 13 kapitler skrevet af antropologer med undervisnings erfaring fra forskellige antropologiske uddannelser, og som derigennem beskæftiger sig med forberedelsen af de studerende på arbejdslivet. Vi hører om den antropologiske chefkonsulent på Odense Universitetshospital, om programspecialisten i Dansk Flygtningehjælp, teamlederen i Økonomistyrelsen, effektchefen i arkitektfirmaet, partnerudvikleren i Nordsjællands Politi, den boligsociale konsulent i AAB, den selvstændige konsulent og forsker, den sundhedsfaglige konsulent og HR business-partneren. På denne måde er bogen optaget af, hvordan faget antropologi kan omsættes til arbejde uden for universitetet. Det er på mange måder et tiltrængt initiativ, da, som forfatterne skriver, der nu praktiseres langt mere antropologi uden for den akademiske verden end inden for, samtidig med at antropologiuddannelsen har været rettet mod universitetet som arbejdsplads.

Bogen er opdelt i tre dele. Bogens første del indkredser, hvad der kendetegner den kunnen, som antropologer i arbejde uden for universitetet sætter i spil, og omfatter kapitler om „Antropologisk kunnen“, „Praksis“, „Positionering“, „Mennesker“, „Åbenhed“ og „Den antropologiske kunnens skyggesider“. Bogens anden del handler om samarbejde og om samarbejdspartneres blik på antropologien, og hvad de ser som dennes særlige bidrag. Bogens tredje del handler om forankringer og fornyelser i uddannelsen og blandt andet, hvordan man kan forberede de studerende bedre på former for samfundsengagement. De

forskellige portrætter af antropologer i arbejde optræder mellem kapitlerne som eksempler på den antropologiske kunnen.

Bogen er i sig selv et vedkommende og tiltrængt bidrag, idet antropologer, som beskæftiger sig så meget med oversættelse, ofte selv har svært ved at oversætte – eller „omsætte“, som bogen betoner det – deres fag til omverdenen. Det er i høj grad en spændende, øjenåbnende og også overraskende refleksion over „antropologmennesket“, som stiller skarpt på dets grundlæggende kunnen. Denne anmeldelse skal blot nævne nogle af de mange perspektiver og diskussioner, som bogen tager fat i.

Et centralt tema er antropologien som disciplin, dvs. akademisk faglighed og profession som professionsfelt og kompetence eller „kunnen“. Selvom der ikke er et entydigt specifikt praksisfelt for uddannede antropologer, finder der en professionalisering af antropologien sted, hvor professionelt arbejde uden for universitetet også defineres som antropologi. Bogen påpeger, at der er i fagets udvikling hele tiden har eksisteret et praksisfelt langt større, end det normalt anerkendes, og som blandt andet er vokset ud af kolonialismen, og som ofte har medført uenigheder i forhold til antropologiens virke i verden og i skarp modsætning til antropologiens virke i den akademiske verden som et teoretisk og kritisk projekt. Det har resulteret i et ambivalent forhold mellem antropologisk grundforskning og anvendt forskning, som stadig rummer spændinger i dag.

Den antropologiske disciplin beskrives som karakteriseret ved en bestræbelse på at forstå og beskrive menneskers aktiviteter og de sammenhænge, de indgår i. En uddannelse i antropologi giver nogle kompetencer, som bogens forfattere betegner som antropologiske særpræg og „betoning“. Her er blandt andet feltarbejde og deltagerobservation, som de uddannede antropologer i høj grad praktiserer i deres arbejde, og som opleves som grundlæggende, idet de giver udtryk for „hele tiden at være på feltarbejde“, hvor et undersøgende „feltarbejdsmodus“ er en nøgle til vidensproduktion. „Antropologisk kunnen“ udlægges som en subteoretisk antagelse, en underliggende antagelse om mennesker og samfund, som indgår mere eller mindre implicit i antropologisk teorisering og resulterer i en række „rygmarvsrefleksioner“ hos antropologer (s. 35). Disse subteoretiske antagelser omfatter empirisk genererede begreber som „praksis“, „positioner“, „mennesker“ og „åbenhed“, som udgør en del af det sprog, som antropologer har udviklet for at beskrive, hvad de gør anderledes end kolleger med en anden faglig baggrund. De forskellige kapitler, som omhandler disse emner, uddyber, hvordan disse udfoldes i det konkrete arbejde.

Et af bogens store bidrag er, at den forsøger at indkredse den antropologiske kunnens ofte usete potentialer „ude“ på arbejdsmarkedet. Blandt andet har antropologer særlige kompetencer i forhold til forandringsledelse og

„øjeblikksfacilitering“, som efterspørges i dag, hvor der er større fokus på foranderlighed og kompleksitet på arbejdsmarkedet. Også i forhold til projekttænkning – og ledelse, som vinder indpas i „projektsamfundet“, har antropologer som grundlæggende „projektmennesker“ stærke kort på hånden. Andre kompetencer er at kunne træde ind i processer, at skabe netværk, at have organisationsforståelse, at kunne ekspliciterer, at kunne skabe innovation gennem perspektivskifte, at være rummelig samt at bygge bro. Disse forskellige kompetencer eller betoning er ekspliciteret i forskellige bokse i bogens kapitler. Bogen beskriver samtidig de udfordringer eller „skyggesider“, der er for antropologen på arbejde. Det er blandt andet i forhold til at skulle være på en hierarkisk opbygget arbejdsplads, samtidig med at det forventes, at man er nytænkende og forandringskabende. Eller at være præget af „heltemyten“ om den enlige feltarbejder, der må udsætte sig selv for farer for at opnå nye indsigter og anerkendelse og havne i situationer af „misforstået reciprocitet“. Eller at forblive i rollen som observatøren, der for eksempel har sine kolleger som studieobjekt, på kanten af fællesskabet på arbejdspladsen. Eller den splittede loyalitet i forhold til forskellige aktører og emner på arbejdspladsen, som kan ende i oplevelser af svigt. Denne påpegning af de forskellige arbejdsskader, som antropologen risikerer at pådrage sig – uanset hvor man er ansat – er også et tiltrængt bidrag i bogen, som desuden uddyber de etiske aspekter af antropologers praksis.

Bogen bærer tydeligt præg af en skellen mellem den antropologiske disciplin og den herskende tradition, at antropologien formodes at producere viden rettet mod den akademiske verden som noget, der er i modsætning til arbejdet „udenfor“. Det er netop også et tema, som optager bogen. Den er et ærligt favntag med den ambivalens, der er mellem antropologien som disciplin inden for universitetet og som kompetence og kunnen på arbejdsmarkedet udenfor. Blandt andet påpeger den, at det er samme epistemologiske (ud)dannelse, der trækkes på, om man arbejder inden for den akademiske verden eller uden for den. Den påpeger blandt andet, at den største del af antropologer, der arbejder uden for den akademiske verden, omsætter antropologi og dermed en kunnen, som i stigende grad virker tilbage på universiteterne og på relationen mellem universitetsansatte antropologer og deres samarbejdspartnere i samfundet. Bogen anbefaler at lette overgangen fra uddannelse til arbejdsmarked, blandt andet ved at gøre det til et kollektivt anliggende at forholde sig til professionelle standarder og professionel selvregulering ved blandt andet at skabe et refleksivt rum for diskussion af, hvilke faglige positioner og funktioner man har mulighed for at indtage som antropolog (s. 202). Bogens sigte er at bidrage til refleksioner over, hvordan man kan give bedre plads til og viden om forskellige måder, hvorpå man kan være antropolog og gøre antropologi, og det med en kritisk distance

til den tendens, der ofte er til at moralisere mellem rigtige og forkerte måder at være antropolog og gøre antropologi på. Hermed efterspørger bogen en mere selvkritisk bevidsthed i undervisningen og en diskussion af fagets mange dobbeltheder og ambivalenser.

Det er forfriskende efterspørgsler, som også uddybes i de forskellige portrætter af antropologer i arbejde, der giver stof til eftertanke. Et spørgsmål er, om der virkelig er forskel på, hvad man som uddannet antropolog drives af, afhængigt af om man arbejder inden for eller uden for universitetet. Er antropologer på universiteter for eksempel kun optaget af at producere akademisk viden, eller har de også et samfundsengagement? Og er de virkelig mindre styret af normativitet end antropologer, der arbejder uden for universitetet? Bogen åbner op for disse emner til videre refleksion og diskussion.

Antropologien på arbejde er et vigtigt bidrag til antropologien, både som disciplin, kunnen og praksisfelt, der bør læses af alle antropologer både inden for og uden for universitetet. Som antropologistuderende vil man kunne få nogle gode fingerpeg til, hvilke oplagte roller man kan udfylde på arbejdsmarkedet; netop denne del kan med fordel ekspliciteres i det fremadrettede arbejde med at tilpasse uddannelsen til et job udenfor. Man kan dog også tænke sig, at viften af kompetencer er bredere end den, der præsenteres i bogen via de forskellige portrætter. Blandt andet kan man spørge ind til informanternes repræsentativitet og undres over, at antropologisk konsulentarbejde – som der er skudt en del op af, og som omfatter anvendt antropologisk vidensarbejde – ikke er videre repræsenteret i bogen. Det kunne bidrage til diskussionen om forskellige måder, man kan være antropolog og gøre antropologi på, hvor konsulentarbejdet på nogle måder ligner andre former for vidensarbejde inden for universitetet og så alligevel ikke.

Tina Gudrun Jensen
Seniorforsker ved Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Well-
fare (MIM), Malmö Universitet
Indehaver af Coexist